

RANGÁRÞING EYSTRÁ

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 1
150 Reykjavík

Hvolsvelli, 14. Janúar 2020

Umsögn/yfirlýsing Rangárþings eystra vegna hugmynda ríkisins um stofnun Hálendisþjóðgarðs.

Í samráðsgátt stjórnvalda þann 18. og 19. desember sl., voru birt drög að tveimur stjórnarfrumvörpum, annars vegar frumvarp til laga um Þjóðgarðastofnun og þjóðgarða og hins vegar frumvarp til laga um Hálendisþjóðgarð.

Sveitarstjórn Rangárþings eystra hefur áður bókað og sent frá sér umsagnir í aðdraganda málsins og stendur enn við það sem þar kemur fram. Að mati sveitarstjórnar er enn mörgum spurningum ósvarað varðandi fyrirkomulag og útfærslu við stofnun Hálendisþjóðgarðs og leggst hún því alfarið á móti stofnun hans og Þjóðgarðastofnunar að svo stöddu. Sveitarstjórn telur mikilvægt að málið verði, áður en lengra er haldið, útfært betur í miklu og góðu samráði við sveitarfélög og aðra hagsmunaaðila.

Eftirfarandi eru viðbætur og nánari útskýringar sveitarstjórnar Rangárþings eystra við áður gerðar bókanir vegna málsins:

Sveitarstjórn undrar sig á því hversu hratt á að afgreiða málið. Þverpólítísk nefnd, skipuð af ráðherra, skilaði þann 3. desember sl. inn skýrslu vegna fyrirhugaðra áforma um stofnun Hálendisþjóðgarðs. Frumvörp til laga um Hálendisþjóðgarð og Þjóðgarðastofnun birtust síðan í samráðsgátt stjórnvalda þann 18. og 19. desember sl. Því þykir sveitarstjórn ljóst að vinna nefndarinnar hefur ekki nema að litlu leyti verið nýtt til gerðar frumvarpanna.

Ljóst er að sveitarfélög sem hlut eiga að máli eiga mikilla hagsmuna að gæta og því sætir það furðu að einungis tveir fulltrúar af tólf í nefndinni voru skipaðir f.h. hönd sveitarfélaga í landinu.

Sveitarstjórn gerir ekki athugasemdir við vinnu nefndarinnar með tilliti til þeirra verkefna sem henni voru falin. Of stuttur tími var þó til ráðstöfunar og telur sveitarstjórn að nefndin hafi nýtt tímann vel og viðhaft eins mikið samráð og henni var unnt. Þessi skammi tími sem nefndinni var veittur til starfa leiddi til allt of fárra funda með sveitarstjórnnum og öðrum hagsmunaaðilum á svæðinu. Að ná utan um slíkt verkefni á svo skömmum tíma sem nefndin hafði er ómögulegt. Til samanburðar má nefna að vinna við heildarendurskoðun

RANGÁRÞING EYSTRÁ

aðalskipulags eins sveitarfélags tekur oft yfir heilt kjörtímabil, þ.e. 4 ár og í sumum tilfellum meira.

Áður en lengra er haldið í þessari vegferð telur sveitarstjórn að mikilvægt sé að skoða málið vandlega út frá öllum hliðum og í ítarlegu samráði við alla hlutaðeigandi. Leggur hún jafnframt til að nýtt verði það verklag sem lagt er til í skýrslu nefndarinnar og hljóðar svo:

„Samræmt valddreifit verklag

„Aukin þátttaka sveitarfélaga, félagasamtaka, ferðapjónustuaðila, bændasamtaka og fleiri, í náttúruverndarverkefni á borð við stofnun Hálandisþjóðgarðs, gæti að mati nefndarinnar skapað tækifæri til samfélagssáttar um náttúruvernd. Þátttaka sem flestra í slíku valddreifðu stýrineti sem væri samstarfsvettvangur aðila sem ynnu saman að framkvæmd og stefnumótun verkefnisins, getur leitt til aukins skilnings allra aðila á fjölbreyttum áhersluatriðum þeirra sem að verkefninu kæmu.

Við slíkt verklag getur myndast samstaða fjölbreytts hóps, auk þess sem viljinn til að ná markmiðum verkefnisins ætti að vera meiri. Nefndin telur jafnframt mikilvægt að slíkt verklag byggi á fagmennsku og öflugum þekkingargrunni og að lögð verði áhersla á samspil þekkingar og valddreifingar í vinnu við stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu“.

Nái tillögur ráðherra fram að ganga telur sveitarstjórn ljóst að skipulagsvald sveitarfélaga verði skert til muna. Verulegur hluti skipulagsvaldsins verður færður til ríkisstofnunar og tengsl íbúa og annarra hagsmunaaðila við skipulagsgerð sveitarfélaga rofin að stórum hluta.

Rangárbíng eystra hefur staðið vel að skipulagsmálum innan sveitarfélagsins fram til þessa, þ.á.m. á svæðum innan fyrirhugaðs Hálandisþjóðgarðs. Má þar nefna rammaskipulag fyrir Suðurlandið og heildarskipulag fyrir Þórsmörk. Engin áform önnur eru uppi af hálfu sveitarfélagsins en að sinna áfram þeirri skyldu af ábyrgð og heilindum með hagsmuni allrar þjóðarinnar að leiðarljósi og þar sem áhersla í skipulagi er lögð á náttúruvernd og sjálfbæra nýtingu.

Einnig vill sveitarstjórn ítreka það sem áður hefur komið fram í umsögnum hennar, að hafin er sameiginleg vinna sveitarfélaga á Suðurlandi við gerð svæðisskipulags fyrir Suðurlandið. Með þeirri vinnu er stefnt að því að koma á sameiginlegu skipulagi fyrir hálandissvæði sveitarfélaganna sem m.a. tekur á verndun svæða og sjálfbærri nýtingu. Með því að stofna Hálandisþjóðgarð yfir allt hálandissvæði þessara sveitarfélaga er stoðunum kippt undan þeirri vinnu og skipulagsvald fært til fárra aðila innan ríkisstofnunar.

Með stofnun Hálandisþjóðgarðs án frekari vinnu við útfærslu og rannsóknir, verða skipulagsmál á hálendi Íslands enn þyngri í vöfum en þau eru nú þegar. Því er nauðsynlegt, komi til stofnunar þjóðgarðsins, að framkvæmdin sé í góðri sátt við alla hlutaðeigandi og að sameiginleg uppbygging til framtíðar geti átt sér stað frá fyrsta degi.

RANGÁRÞING EYSTRÁ

Í Rangárþingi eystra er landbúnaður ein af grunnstoðum sveitarfélagsins, þ.á.m. er sauðfjárbúskapur mikilvæg atvinnugrein. Nauðsynlegt er að möguleikar til nýtingar afrétta í sveitarfélaginu verði ekki skertir, að því gefnu að þeir séu sjálfbærir. Því gerir sveitarstjórn alvarlegar athugasemdir við það sem fram kemur í 9. gr. draga að frumvarpi til laga um Þjóðgarðastofnun og tekur heilshugar undir eftirfarandi bókun Ásahrepps um sama mál frá 8. janúar 2020:

„Þessi grein og hugmyndafræðin sem liggur að baki er óásættanleg. Í þessari grein kemur fram heimild til Þjóðgarðastofnunar, að fengnu leyfi ráðherra, að taka eignarnámi lönd, mannvirki og réttindi til þess að framkvæma friðun. Það er þó tilvísun í 8. gr. jarðalaga 81/2004 sem segir að óheimilt sé að skilja hlunnindi frá jörð. Þó kemur fram í lagagreininni að það sé heimilt ef gerðar séu undantekningar frá þeirri reglu með lögum. Hér er verið að veita einstakri stofnun heimild, t.d. að kaupa nytjarétt sem hefur m.a. verið lögvarinn með úrskurði Óbyggðanefndar, þegar um er að ræða afrétti á þjóðlendum. Það er alveg ljóst, með úrskurði Óbyggðanefndar, að hinum óbeina eignarrétti nytjaréttthafa á afréttum verður ekki hnikað, nema með eignarnámi. Hér liggur það fyrir, svart á hvítu, að það er hluti af hugmyndafræðinni sem liggur að baki þessum drögum að frumvarpi. Þessum hugmyndum er mótmælt harðlega og þess krafist að þær verði brott felldar úr þessum drögum að frumvarpi. Ásættanlegt gæti talist að Þjóðgarðsstofnun mætti kaupa upp slíkar eignir ef handhafi þeirra eigna vildi selja, en að færa slíkt vald til stjórnenda einnar stofnunar, með samþykki ráðherra, er algerlega ótækt.“

Mikla vinnu þarf að leggja í að skipuleggja uppbyggingu innviða innan Hálandisþjóðgarðs áður en hann verður að veruleika. Ákveðinn tvískinnungur felst í því að ræða um friðun, verndun og að halda í óbyggðaupplifun þeirra sem koma til með sækja þjóðgarðinn heim, en á sama tíma halda því á lofti að hann verði mikið aðdráttarafli og umferð um hálandið eigi eftir að aukast til muna. Mikilvægt er að allir aðilar verði undir það búnir ef svo verður. Fjöldmörg dæmi eru þess efnis að ekki hafi slík uppbygging tekist á fjölförnum ferðamannastöðum á láglandi og í alfaraleið. Því telur sveitarstjórn að æskilegt væri að einbeita sér frekar að þeim stöðum, með auknu fjármagni, skipulagi og utanumhaldi, áður en ráðist er í að markaðssetja nýja staði úr alfaraleið.

Mikilvægt er að gerð verði betur grein fyrir fjármögnun Hálandisþjóðgarðs áður en lengra er haldið. Um umtalsverðar fjárhæðir fyrir ríki, sveitarfélög og almenning er að ræða. Að sjálfsögðu ætti að stefna að því að slíkur þjóðgarður verði sjálfbær um tekjur í framtíðinni. Mjög langt gæti þó verið í land þar til sú stefna næði fram að ganga.

Óskýrt er í frumvarpinu hvernig tekjum innan þjóðgarðsins muni verða varið til uppbyggingar hans. Skv. gildandi þjóðlendulögum er það málefni sveitarstjórnar á hverjum stað að gera leigusamninga innan þjóðlenda og innheimta gjöld. Skilyrt er að þeim tekjum sem verða til, sé varið innan þeirrar þjóðlendu til uppbyggingar. Það liggur því fyrir að skv. núverandi fyrirkomulagi ættu mestar tekjur að verða til þar sem álagið er mest og sveitarfélögin geta

RANGÁRÞING EYSTRÁ

Því fjármagnað viðhald og uppbyggingu þeirra staða. Skv. frumvarpsdrögum mun þetta breytast og Þjóðgarðastofnun hafa umsjón með gerð samninga og fá af þeim tekjur. Það ferli sem síðan tekur við varðandi nýtingu tekna innan Þjóðgarðsins er óskýrt í frumvarpinu.

Varðandi orkuöflun á hálendi Íslands er mikilvægt að meta stöðu okkar Íslendinga til orkuöryggis, atvinnulífs og hagvaxtarmöguleika til lengri tíma með framlagi okkar til loftslagsvænnar raforkuvinnslu. Miklu skiptir að möguleikar okkar til framtíðar verði að fullu kannaðir áður en allt landsvæði Íslands innan Þjóðlendu verður friðað með stofnun Hálendisþjóðgarðs.

Sveitarstjórn Rangárbíngs eystra lýsir sig reiðubúna til virks samráðs um stofnun Hálendisþjóðgarðs og Þjóðgarðastofnunar, en telur að svo stöddu framlagningu áður nefndra frumvarpa ekki tímabæra.

F.h. sveitarstjórnar Rangárbíngs eystra

Anton Kári Halldórsson, sveitarstjóri.